
جزوه حقوق تجارت

دکتر قربانی

قلمرو حقوق تجارت:

در نظام حقوقی نوشته رومی رژمنی به طور سنتی دانش حقوق به دو حوزه عمومی و خصوصی تقسیم بندی می شود. حقوق خصوصی در این نظام متشکل از دو جزء حقوق مدنی و حقوق تجارت است در نظام حقوقی کاملن لو یا عرفی بنا به دلایل تاریخی ارزش حقوق به دو جزء عمومی و خصوصی تقسیم بندی نشده است. با توجه به تقسیم بندی حقوق خصوصی در نظام حقوقی نوشته به دو جزء حقوق مدنی و تجارت یکی از مباحث اصلی در بدو ورود به حقوق تجارت در کشورهایی که تابع نظام حقوقی نوشته هستند. ارائه معیاری برای تعیین قلمرو حقوق تجارت جهت جداسازی آن از حقوق مدنی است.

قانون تجارت در حقوق ایران مختلط است.

تبصره: در این کشورها به طور کلی سه معیار (نظریه یا مکتب) برای تعیین قلمرو حقوق تجارت مطرح شده است. این سه معیار عبارتند از:

۱. معیار شخصی

۲. معیار مادی یا موضوعی

۳. معیار مختلط (شخصی - موضوعی)

تبصره: براساس معیار شخصی حقوق تجارت متشکل از قواعدی که حاکم بر تجارند بنابراین براساس این معیار در حقوق تجارت قواعدی که منحصرأحاکم بر اعمال یا اسناد خاص بعنوان اعمال و اسناد تجارتي باشند، پیش بینی نمی شود زیرا صرفاً دربرگیرنده مقررات حاکم بر صنف تاجر است.

تبصره: ۲. براساس معیار مادی یا موضوعی حقوق تجارت صرفاً متشکل از قواعد حاکم بر اعمال قراردادهای و اسناد تجاری بنابراین براساس این معیار در قانون و حقوق تجارت تنها باید از قواعدی بحث شود که بر برخی اعمال و اسناد به عنوان اعمال و اسناد تجاری حکومت می کند.

تبصره: ۳. براساس معیار مختلط حقوق تجارت توأمأً متشکل است بر قواعد حاکم بر شخص تاجر و اعمال و اسناد تجاری در واقع معیار مختلط ترکیبی از معیار شخصی و موضوعی در نتیجه قواعدی که ذیل عنوان حقوق تجارت قرار می گیرد. در کشورهای تابع معیار مختلط گسترده تر از کشورهای تابع معیار شخص یا معیار موضوعی است.

تبصره: ۴. قانون تجارت ایران با توجه به مراتب فوق به مبنای معیار مختلط تدوین شده زیرا در این قانون هم قواعدی که منحصرأً بر تاجر حاکمند و هم قواعد حاکم بر اعمال و اسناد تجاری.

سوال: در تعیین قلمرو حقوق تجارت قانون ایران براساس کدامیک از معیار های زیر است؟ تبصره ۴

سوال: حقوق ایران مبتنی بر کدامیک از نظریه های زیر است؟ قلمرو حقوق تجارت می باشد.

"تعریف تاجر"

تبصره: در قوانینی که براساس نظریه شخصی یا نظریه مختلط به عنوان قانون تجارت تصریح می شود یکی از نکات ضروری تعریف تاجر است زیرا ابتدا قانونگذار باید تاجر را تعریف کند تا معلوم شود چه اشخاصی به عنوان تاجرتابع قواعد خاص مقرر برای صنف تاجر هستند.

تبصره: بنا به ضرورت فوق در قانون تجارت ایران ماده ۱ تعریف تاجر است مطابق این ماده تاجر کسی است که شغل معمولی خود را معاملات تجاری قرار بدهد.

با توجه به تعریف فوق: ۱- اصولاً داشتن تابعیت ایرانی برای اشتغال به تجارت در ایران و تاجر شناخته شدن ضروری نیست. اشخاص غیر ایرانی که در ایران تجارت را شغل خود قرارداده و به این

اعتبار تاجر شوند از حیث تکالیف قانونی تجارت تابع قوانین ایران یعنی باید مطابق قانون ایران دفاتر تنظیم و نگهداری و مطابق قانون ایران در دفتر ثبت تجاری ثبت نام کنند.

با وجود اینکه اصولاً غیرایرانیان در ایران می توانند تجارت را شغل خود قرار دهند به واسطه اهمیت خاص برخی مشاغل تجاری قوانین متفرقه اشتغال بر برخی اعمال تجاری را منحصراً برای دارندگان تابعیت ایرانی مجاز قلمداد کرده اند.

دومورد از اعمال تجاری ذاتی که منحصراً ایرانیان می توانند شغل خود قرار دهند :

نکته ۱. دلالی و حق العمل کاری معاملات بورس (کارگزاری بورس اوراق بهادار)

مطابق ماده ۱- قانون راجع به دلالات تصدی به هر نوع دلالی مستلزم اخذ پروانه است براساس این قانون یکی از شرایط لازم برای اخذ پروانه دلالی داشتن تابعیت ایرانی است.

نکته ۲: براساس تعریف فوق در حقوق ایران معیار پذیرفته شده برای تشخیص تاجراز غیر تاجر معیار موضوعی است نه معیار شکلی. زیرا مطابق ماده ۱ قانون تجارت براساس موضوع فعالیت تاجر از اشخاص غیر تاجر تفکیک می شوند. درمقابل معیار موضوعی معیار شکلی قرارداد براساس این معیار تاجر کسی است که با رعایت تشریفات قانونی به عنوان تاجرمجوز دریافت از مراجع ذیصلاح یا نزد مراجع صالح به عنوان تاجر نام نویسی می کند یکی از نتایج اصلی پذیرش معیار موضوعی برای تشخیص تاجر از غیر تاجر زوال وصف تاجراز شخص به اعتبار تغییر شکل است.

به عنوان استثناء برقاعده فوق در ارتباط با شرکت های سهامی عام و خاص و تعاونی درحقوق ایران معیار شکلی برای تشخیص تاجر از غیر تاجر پذیرفته شده این شرکتها شکلاً تاجر بدون توجه به موضوع فعالیت آنها.